

УДК 330.3:631.147(477.7)

РОЗВИТОК ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

А.В. Найда

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса

***Анотація.** У статті проведено дослідження тенденції розвитку виробництва органічної продукції за динамікою площ органічних сільськогосподарських угідь, кількістю органічних господарств, обсягом споживання органічної продукції в Україні. На основі проведеного аналізу визначено основні фактори, що негативно впливають на розвиток виробництва органічної продукції. Визначено передумови ефективного розвитку виробництва органічної продукції на основі аналізу його поточного стану, тенденцій розвитку, нормативно-правового забезпечення та чинників, що на нього впливають.*

***Ключові слова:** органічне виробництво, органічна продукція, сільське господарство, розвиток, ефективність.*

Вступ. Органічне виробництво є одним із стратегічних напрямів розвитку сільського господарства. В продовж останніх років розвиток сільського господарства здійснювався за рахунок інтенсифікації та екстенсифікації виробництва, тобто переслідується мета постійного підвищення прибутковості виробництва, що супроводжувалось розвитком кризових явищ екологічного, соціального, демографічного характеру. Це все призвело до погіршення екологічних умов, занепаду сільських територій, зниження рівня життя та демографічної катастрофи. Саме виробництво екологічно чистої, високоякісної продукції для формування здорової нації повинно стати пріоритетним напрямом розвитку сільського господарства України.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемами розвитку органічного виробництва займалось багато вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема:

Артиш В.І., Вовк В.І., Воскобійник Ю.П., Гаваза Є.В., Галушкіна Т.П., Геєць В.М., Довгань О.М., Дудар О.Т., Зайчук Т.О., Зоря П.С., Кисіль В.І., Купінець Л.Є., Мамалига С.В., Михайленко О.Г., Сокол. Л.М., Харченко Т.Б., Хвесика М.А., Хлобистова Є.В., Ходаківської О.В., Черевка Г.В., Шубравської О.В. та ін. Більшість з них вважають, що зміни технологій виробництва з традиційних на екологічно безпечні сприятиме вирішенню не тільки економічних, але й екологічних проблем та поліпшенню якості життя населення України. Проте питання ефективного розвитку органічного сільськогосподарського виробництва не вирішені та потребують подальших досліджень.

Метою дослідження є обґрунтування проблем та визначання передумов ефективного розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні.

Результати досліджень. Дослідження тенденцій розвитку сільського господарства розвинених країн дають підстави стверджувати, що питання підвищення екологічності виробництва набувають все більшого значення. Кожен споживач бажає отримувати якісну та екологічно чисту продукцію, а кожен виробник намагається отримати максимум прибутку. Основою ефективного аграрного виробництва безумовно має бути досягнення високого рівня ефективності діяльності через задоволення потреб споживачів.

Перехід до органічного аграрного виробництва зумовлено зростанням попиту на екологічно безпечну продукцію та необхідністю збереження природи шляхом переходу до більш раціонального природокористування та використання природно-ресурсного потенціалу агропродовольчого комплексу, впровадження нових екологічно безпечних технологій у виробництво, зменшення забруднення навколишнього середовища відходами виробництва [1, с. 201].

Органічне виробництво за своєю суттю є багатофункціональною агроекологічною моделлю виробництва і базується на ретельному менеджменті агро-екосистем. З метою підвищення продуктивності виробництва та якості продукції максимально використовуються біологічні чинники підвищення

природної родючості ґрунтів, агроекологічні методи боротьби зі шкідниками і хворобами, а також переваги біорізноманіття, зокрема місцевих та унікальних видів, сортів, порід тощо. У ширшому контексті органічне сільське господарство – це практична реалізація у сфері аграрного виробництва загальної концепції «сталого (екологічно і соціально збалансованого) розвитку» [2].

Вже починаючи з 90-х років ХХ століття в Україні з'являються перші виробники органічної продукції. У зв'язку з відсутністю власних інституцій, сертифікацію продукції проводили міжнародні трейдерські компанії. Оперуючи даними Федерації органічного руху України можна зробити висновок про постійно зростаючу популярність виробництва та споживання органічної продукції, при цьому темпи зростання попиту випереджають ріст пропозиції (табл. 1).

Таблиця 1

Розвиток органічного виробництва в Україні

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2014 р. до 2010 р., %
Кількість сільськогосподарських підприємств, од.	56493	56247	56056	55630	52543	93,0
Кількість сільськогосподарських підприємств зайнятих органічним виробництвом, од.	142	155	164	175	182	128,2
Площа с.-г. угідь, тис. га	41576	41557,6	41536,3	41529,2	41511,7	99,8
Площа органічних с.-г. угідь, тис. га	270,2	270,3	272,9	393,4	400,8	148,3
Частка площі органічних с.-г. угідь до загальної площі с.-г. угідь, %	0,65	0,65	0,66	0,95	0,97	-
Обсяги споживання органічної продукції, млн. євро	2,4	5,1	7,9	12,2	14,5	604,2

Джерело: складено та розраховано автором за даними [1]

В 2014 році порівняно з 2010 роком кількість господарств, які займаються органічним виробництвом зросла на 48,3 %, а площа сільськогосподарських угідь лише на 28,2 %. Це свідчить про схильність переходу до органічного виробництва малих сільськогосподарських підприємств.

Екстенсивний та інтенсивний напрям розвитку сільського господарства, стимулюють процес укрупнення сільськогосподарського виробництва, концентрації капіталу та як наслідок виникнення агрохолдингів. Неможливість конкурувати малих аграрних підприємств з агрохолдингами змушують до репрофілювання їх на більш вигідні напрями діяльності. Попит на органічну продукцію за останні п'ять років зріс у 6 разів. Попит створює пропозицію, тому перехід фермерських господарств до органічного напрямку виробництва є цілком закономірний.

Слід зазначити, що органічне виробництво сільськогосподарської продукції визначається більшою трудомісткістю, меншою урожайністю та як результат більшою собівартістю, проте це нівелюють ціни на органічну продукцію, які у 3-5 разів вищі порівняно з традиційною [4, с. 43].

Низька динаміка росту кількості сільськогосподарських підприємств, які займаються органічним виробництвом може свідчити про значну кількість невирішених проблем законодавчого, соціального, економічного характеру. За результатами досліджень можна виділити наступні фактори, що негативно впливають на розвиток органічного виробництва:

- недосконалість нормативної бази, щодо виробництва органічної продукції;
- витратність переходу до органічного виробництва;
- недостатня розвиненість інфраструктури торгівлі органічною продукцією;
- відсутність державної підтримки;
- високі ціни на сертифіковану органічну продукцію;
- високі тарифи на послуги сертифікованих компаній;
- відсутність надійної гарантії збуту продукції;

– наявність недобросовісних виробників на ринку, що нівелюють саму ідею органічного виробництва та формують недовіру споживачів до споживчих якостей продукції, що трапляється на ринку з ярликом органічного виробництва;

– низька купівельна спроможність населення [5, 6, 7, 8, 9].

Починаючи з січня 2014 р. в Україні вступив у дію підписаний України Закон України № 425-VII “Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини”. Законом визначаються правові та економічні основи виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції та сировини, заходи контролю та нагляду за такою діяльністю і спрямовані на забезпечення справедливої конкуренції та належного функціонування ринку органічної продукції та сировини, покращення основних показників стану здоров’я населення, збереження навколишнього природного середовища, раціонального використання ґрунтів, забезпечення раціонального використання та відтворення природних ресурсів, а також гарантування впевненості споживачів у продуктах та сировині, маркованих як органічні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Органічне виробництво є одним з пріоритетних напрямів розвитку малих сільськогосподарських підприємств. Перехід малих вітчизняних аграрних підприємств зумовлений: неможливістю їх конкурувати з крупнотоварними виробниками, необхідністю задоволення постійно зростаючого попиту на органічну продукцію, вирішенню проблем зайнятості, розвитку сільських територій та ін.

Передумовою ефективного розвитку органічного виробництва має стати: розробка та впровадження цільових програм фінансової підтримки виробників органічної продукції; надання податкових пільг та пільгових кредитів; удосконалення нормативно-правової бази, імплементація норм міжнародного характеру; державні закупівлі органічної продукції; налагодження системи формування ціни та каналів збуту органічної продукції.

Питання становлення ринку, удосконалення нормативно-правового регулювання виробництва та збуту, державна підтримка, вплив глобалізаційних та євроінтеграційних процесів на розвиток органічного виробництва невирішені та можуть стати предметом подальших фундаментальних досліджень.

Література

1. Довгань О.М. Органічне виробництво: сутність, об'єктивна необхідність, ефективність / О.М. Довгань , Я.В. Мандибуря // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 18 . – С. 200-206.
2. Вовк В.І. Сертифікація органічного сільського господарства в Україні: сучасний стан, перспективи, стратегія на майбутнє / І.В. Вовк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lol.org.ua/ukr/vegetables/showart.php?id=15634>.
3. Федерація органічного руху України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organic.com.ua>
4. Михайленко О.Г. Розвиток органічного сільського господарства в системі євроінтеграційних процесів в Україні / О.Г. Михайленко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2014. – № 6. – С. 40-45.
5. Воскобійник Ю.П. Ємність ринку органічної продукції в Україні / Ю.П. Воскобійник // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://amdi.org.ua/docs/RT20130626/Voskobyinyk.pdf>.
6. Зоря П.С. Виробництво екологічно чистої продукції: проблеми та виклики сьогодення / П.С.Зоря // Економіка і управління. – 2014. – №3. – С. 45-50.
7. Гаваза Є.В. Вдосконалення функціонування вітчизняного ринку органічної продукції в контексті світових тенденцій // Наука й економіка. – 2012. – № 4 (28). – Т. 1. – С. 234–239;

8. Харченко Т.Б. Розвиток органічного виробництва як засіб підвищення конкурентоспроможності українських виробників // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2012. – Вип. 27. – Т. 2. – С. 293–299.

9. Мамалига С.В. Розвиток ринку органічної продукції в Україні / С.В. Мамалига, О.П. Глибока // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. –2012. – № 2 (28). – Т. 1.– С. 270–279

АННОТАЦИЯ

Найда А.В. Развитие органического производства в Украине

В статье проведено исследование тенденций развития производства органической продукции за динамикой площадей органических сельскохозяйственных угодий, количества сельскохозяйственных предприятий, объем потребления органической продукции в Украине. На основании произведенного анализа определены основные факторы, которые негативно влияют на развитие производства органической продукции. Определены предпосылки эффективного развития на основании анализа текущего состояния, тенденций развития, нормативно-правового обеспечения и факторов, что на него воздействуют.

***Ключевые слова:** органическое производство, органическая продукция, сельское хозяйство, развитие, эффективность.*

SUMMARY

Naida A.V. The development of organic production in Ukraine

The article researches the development trends of organic production with the dynamics of areas of organic farmland, organic farms, consumption of organic products in Ukraine. On the basis of the analysis identifies the main factors affecting the development of organic production. Have been determined prerequisites for effective development of organic production based on the analysis of the current state, development trends, regulatory support, and factors influencing it have been ascertained.

Keywords: *organic production, organic products, agriculture, development, efficiency.*